

LARS BERGSTRÖM

Slutreplik till Nordin

Ingemar Nordin vill hoppa av välfärdsstaten. Han är nöjd om grundlagen bara ändras så att den tillåter detta. Han anser också att ett sådant avhopp inte medför att han måste lämna landet.

Det sista är inte så självklart. Men låt oss för resonemangets skull anta att Nordin, när han lämnar den svenska staten, ändå tillåts uppehålla sig på den mark han äger i Sverige (om han nu äger någon mark), och att han också juridiskt tillförsäkras denna rätt. Därutöver har han emellertid ingen rätt till de varor, tjänster, naturresurser och investeringar som svenska medborgare har rätt till. Nordin är som sagt nöjd med detta.

Jag undrar om han riktigt inser vad det innebär. Som jag tidigare påpekat har han då ingen rätt att utnyttja svenska vägar, sjukhus, bibliotek, vattenledningar, flygfält, osv. Naturligtvis står det honom fritt att försöka ingå avtal med det svenska samhället (dvs staten, landsting och kommuner), för att få tillgång till något av detta. Vissa varor och tjänster kan han kanske också köpa av privata producenter – men hur skall han alls kunna komma i kontakt med dessa om han inte tillåts utnyttja samhällets resurser som vägar, telenät, osv?

Det är naturligtvis tänkbart att samhället tillåter honom att utnyttja dessa resurser gratis eller för en relativt billig penning, men betydligt troligare är väl att samhället kommer att ta mycket bra betalt för detta. Ty nu har vi ju en marknadssituation, och Nordins förhandlingsposition på denna marknad är uppenbarligen mycket svag. Samhället klarar sig ju utmärkt utan Nordin och det han har att sälja, och samhället har inte heller något intresse av att underlätta situationen för den som på ett så demonstrativt sätt tar avstånd från dess målsättning och ställer sig utanför dess gemenskap. Tvärtom. Det troliga är väl att om samhället alls ingår några avtal med Nordin, så kommer

han att få betala mycket dyrt för detta – betydligt mer än han slipper betala i skatt genom att ställa sig utanför. Detta bl a för att avskräcka andra från att följa Nordins exempel.

Nordin undrar kanske varför samhället skulle vilja avskräcka folk från att hoppa av. Skälet är förstås att majoriteten av samhällets medborgare anser att samhället har en moralisk förpliktelse att bidra till allmän välfärd och att garantera landets medborgare de rättigheter de har enligt FN-stadgan, samt att avhopp i Nordins stil motverkar detta. Att avskräcka folk från att hoppa av kommer därför att uppfattas som moraliskt legitimt.

Men är det då moraliskt legitimt att ta ut stora avgifter av Nordin för att avskräcka folk från att följa hans exempel? Enligt Nordin själv kan man inte veta något om detta, men tydligen har han ingenting att invända så länge han inte utsätts för fysiskt våld eller fysiskt tvång. Här är det ju inte heller fråga om sådant. Snarare är det fråga om en ren marknadstransaktion. Säljaren-samhället kräver ett högt pris av köparen-Nordin för att det skall bli någon affär av. Det är allt.

Låt mig till sist också säga något om en annan fråga som spelar stor roll för Nordin: har vi någonsin moralisk rätt att med våld hindra någon från att handla på ett visst sätt? Nordin tycks svara nej på denna fråga. Enligt min åsikt är svaret ja. Det kan t ex vara moraliskt fullt berättigat att med våld (i lagom dos) hindra en berusad person att köra bil eller en auktoritär man att misshandla sin fru. Detta är ingalunda detsamma som att "påtvinga någon sin subjektiva trosuppfattning". Det innebär bara att man väljer det minst onda av två alternativ, det som kan antas leda till minst skada för de inblandade.

Men kanske skulle Nordin ändå gå med på att tvång kan vara berättigat i de fall där det krävs för att större skador skall undvikas? Nej, det kan han inte gärna göra, ty i så fall skulle han resonera precis som en utilitarist, och det vill han inte. Dessutom menar han tydligen att tvång endast är berättigat om man kan "bevisa" att det är berättigat – samt att detta villkor aldrig är uppfyllt. Alltså kan han inte gärna mena att tvång är berättigat ens för att undvika de mest extrema katastrofer.

En nyliberal som accepterar tvång i vissa lägen skulle däremot (till skillnad från Nordin) kunna hävda att det kan vara rätt att (med tvång) hindra folk från att skada andra, men att det däremot aldrig kan vara rätt att tvinga folk att hjälpa andra. En sådan nyliberal

kunde sedan ta detta till intäkt för att staten inte har rätt att tvinga honom att betala skatt. (Det är ju detta som det till sist är fråga om!)

För resonemangets skull kan vi här anta att man verkligen hjälper andra genom att betala skatt: man bidrar i någon mån till att andras välfärd ökar, delvis kanske genom att en känsla av solidaritet breder ut sig och befästs. Men i så fall skadar man övriga medborgare genom att inte betala skatt – de får det något sämre än de annars skulle ha det, bland annat kanske genom att skattesmitningen bidrar till minskad solidaritet eller till välfärdsstatens sönderfall. Därför skulle vi ändå ha rätt att (med tvång) hindra folk från att undvika att betala skatt. Och det tycks vara detsamma som att tvinga folk att betala skatt.